

ТЕРМІНОЛОГІЧНА ІДІОМАТИЗАЦІЯ ЗМІННИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

*У повідомленні розглянуто окремі аспекти термінологічної ідіоматизації змінних словосполучень,
властивих сучасній англійській мові.*

У всіх мовах, у тому числі й в англійській, слова та змінні словосполучення нейтральної загальнолітературної лексики можуть зазнавати термінологічної ідіоматизації, наприклад: chamber 1 (п.)

Chamber I "кімната", "палата" -> Chamber II /віськ./ "гніздо револьверного барабана"; dog I "собака" -> dog II "затискач", "захват", "кулачок", "засувка"; "rap" I -> "сковорода", "rap" II -> "дисковий магазин кулемета"; "home address" I -> "домашня адреса", "home address" II -> "адреса доріжки /в комп'ютері/" та ін. У результаті термінологічної ідіоматизації виникають пари мовних одиниць, які збігаються в плані вираження при повній чи частковій розбіжності в плані змісту.

Сам цей факт загальновідомий. Однак до цього часу залишаються недостатньо вивченими можливі причини та шляхи виникнення таких пар, класифікація семантичних відношень між ними /дифузія, полісемія, омофразія/ і критерії розрізнення цих відношень.

У цьому повідомленні мова піде про бінарні зміни словосполучення англійської мови, що мають формальні співвідношення в термінології.

Аналіз нетермінологічних і термінологічних бінарних одиниць, що формально збігаються, дає підставу розрізняти такі причини виникнення.

I. Полісемія ядерного слова:

body I "тіло", "фігура", body 2 "корпус", "фюзеляж". Звідси: slender body 1 – "струнка фігура" :: slender body 2 /ав./ – "фюзеляж більшого подовжування"; coat 1 "пальто", "піджак", coat 2 "шар", "покриття". Звідси: brown coat 1 "коричневе пальто", "коричневий піджак" :: brown coat 2 /будів./ "другий наліт штукатурки"; white coat 1 "біле пальто", "білий піджак" :: white coat 2 /будів./ "оздоблюваний шар"; case 1 "ящик", "чемодан", case 2 "обшивка", шар "шар". Звідси: heavy case "важкий ящик", "чемодан" :: heavy case "цементовий шар /сталю виробу/".

II. Метафоричне переосмислення прямого значення /на основі схожості форми, функції та інших характеристик/ усього бінарного словосполучення в цілому.

Horse collar 1 "хомут" :: horse collar 2 /авт./ "петля рятувального троса вертольота", bull chain 1 "ланцюг для бика" :: bull chain 2 /лесн./ "ланцюг колодотягача"; snow flake 1 "сніжинка" :: snow flake 2 /мет./ "волосина у відлитій формі"; tin flowers 1 "жестяні квіти" /наприклад, у намогильному вінку/ :: tin flowers 2 /мет./ олов'яні блискітки /дефект оцинкованої поверхні/.

Значна кількість омонімічних пар цієї групи містить зооморфізми: kicker ram 1 "битливий баран" :: kicker ram 2 "ударний плунжер", "бойок"; monkey chatter 1 "вереск мавпи" :: monkey chatter 2 "викривлення звука внаслідок інтерференційних перешкод"; cow tail 1 "коров'ячий хвіст" :: cow tail 2 "разтріпаний кінець троса"; dove tail 1 "хвіст голуба" :: dove tail 2 "ластів'ячий хвіст" /тип з'єднання/; duck bill 1 "качиний дзьоб" :: duck bill 2 "голівка конвеєра, що сама завантажується".

III. Термінологічна ідіоматизація прямого значення.

У цьому випадку семантична структура набуває додаткової термінологічної /функціонально-диференціюючої/ семи. Наприклад, red-cherry – це не лише "червона вишня", але й /бот./ "черемха пенсільванська"; dust cover – не тільки будь-яке покриття від пилу, але й "суперобкладинка", black spot – не лише будь-яка чорна пляма, але й /телеб./ "чорна пляма на екрані"; sunrise colours, sunrise colours у метеорології є офіційними термінами для позначення ранкової та вечірньої зорі.

IV. Ідіоматичне зрощення компонентів із повною відсутністю мотивації.

Ідіоматичне зрощення ядра та атрибута часто веде до інтеграції термінологічного словосполучення в складі слова: long face /гірн./ "лава" -> longface (п.); fool's cap -> fool's cap /поліграф./ "формат паперу 34,3 x 43,2 см." -> foolscap (п.).

Пари бінарних одиниць номінації вище названих груп знаходяться у відношеннях омофразії, тобто формального збігу при належності до різних класів словосполучень /фраз/ – змінних і термінологічних.

Відношення омофразії не слід змішувати з іншими семантичними опозиціями, серед яких необхідно розрізняти:

а) дифузію бінарного сполучення, викликану дифузною семантичною структурою його ядра: black jack / про предмети чорного кольору/ / – чорний домкрат /важіль, затискач, бурильний молоток та ін./;

б) полісемію бінарного сполучення в межах однієї галузі термінології: dead head /мет./ 1. плавильний шлюз; 2. затверділий приріст зливку;

в) омонімію бінарних сполучень, що належать до різних галузей термінології: old man 1 /зоол./, великий сірий кенгуру /Macropus Major/ :: old man 2 /гірн./ вироблений простір :: old man III /бот./ полин – "Боже дерево" /Artemisia abrotanum/; bird's eye 1 /телев./ прожекторна лампа :: bird's eye 2 /бот./ первоцвіт :: bird's eye 3 / полігр./ масляна пляма на крейдяному папері.

Підводячи підсумки, слід відзначити, що вивчення шляхів і форм термінологічної ідіоматизації бінарних словосполучень часто ускладнюється переплетенням різноманітних опозицій у межах одного й того ж гнізда, наприклад: dog's tooth /ПС/ :: dog's tooth /ТС/ – ОМОФРАЗІЯ

ОМОНІМІЯ	1. Анат./ Ікло	
ОМОНІМІЯ	2. /Арх./ Орнаментальна кладка з невеликими виступами	
ОМОНІМІЯ	3. /Бот./ 1. Бермудська трава (Cynodon dactylon) 2. Собачий зуб	ПОЛІСЕМІЯ

Матеріал надійшов до редакції 17.04.2006 р.

Квеселевич Д.І., Сасина В.П. Терминологическая идиоматизация переменных словосочетаний в современном английском языке.

В сообщении рассматриваются отдельные аспекты терминологической идиоматизации переменных словосочетаний, характерных для современного английского языка.

Kveselevich D.I., Sasina V.P. Terminological idiomatization of free word combinations in modern English.

The paper focuses on particular aspects of terminological idiomatization of free word combinations in modern English.